

Основні принципи грецьких торевтів у зображенні скіфів

Як правило, грецьки торевти у своїх творах, призначених для скіфських вождів, намагались виразити характерний для всього мистецтва еллінів естетичний принцип з його основними канонами - тектонікою, синтезом, ритмом та пропорційністю. Всі вироби, на яких зображені скіфи привертають увагу своєю технічною і художньою досконалістю, новими акцентами у створенні образу "варвара", зв'язком сюжетної сцени з головними законами побудови цілого. Це яскраво простежується на багатофігурних композиціях (наприклад, сцена битви на гребені з Солохи), де одна з фігур надає стійкості всій групі - вершник ніби врівноважує двох піших воїнів. Водночас вони не можуть відійти від значних для грецького мистецтва значних інтервалів між елементами композиції (вороньський келих і чаша з Куль-Оби), які надавали художнім образам більшої виразності, бо були спрямовані на розкриття їх духовного життя, інколи через протиставлення одного персонажа іншому.

Майже всім творам торевтики цього типу властивий синтез образотворчих і декоративних елементів. Предмети з зображенням кочовиків найчастіше супроводжуються традиційними грецькими візерунками у вигляді різноманітних ов, плетінок, рідше площі та гілок аканфа, хоч майстрам був добре відомий і суто скіфський декор, яким вони прикрашали одяг воїнів. В такій же мірі митці прагнули дотримуватись пропорцій в зображенні фігур скіфів, разом з тим надаючи їм складних ракурсів з реальним відтворенням сюжету.

Один з основних принципів грецьких торевтів полягає також в ретельній передачі етнографічної характеристики кочового народу і ідеалізації образу його життя, їх твори - до деякої міри своєрідна ілюстрація до відомої, особливо у IV ст. до н. е., "Загальної історії" Ефора, який вважав скіфів справедливими, благочестивими, не обізнаними з ненавистю, страхом, заздрістю і іншими людськими пороками. Однак найвиразніша і, напевно, об'єктив-

но-реальна характеристика скіфів представлена в "Історії" Геродота. Згідно з цим істориком, постає образ жорстокого варвара, який, "вбивши першого ворога, п'є його кров", приносить царю голови всіх вбитих людей, здирає з голови шкіру (IV,64); скіфи виготовляють чаші для пиття з людських черепів (IV,65); клятви заключають, змішуючи вино зі своєю кров'ю (IV,70); "вони знімають з людей всю шкіру цілком і, розтягнувши її на палках, возять на конях" (IV,64); жорстоко розправляються царські слуги навіть з віщунами, не залишаючи в живих і їх синів (IV,69) і т.п.

Проте в жодному творі грецької торетики немає відображення подібних сцен з життя скіфів, хоч їх значна кількість пов'язана з їхнім побутом: приборкування коней (срібна ваза з Чортотлика), доїння вівці (пектораль з Товстої Могили), полювання на диких звірів і фантастичних чудовиськ (чаша з Солохи), кінних скіфів (гривня з Куль-Оби) та інші. Навіть сцени з зображенням бою або його наслідків не здаються надто жорстокими (горит і гребінь з Солохи, ритон з Карагодеуашху). Разом з ідеалізацією життя кочовиків привертає увагу наділення їх гуманністю на протигагу світу тварин (сцени лікування на чаші з Куль-Оби), почуття власної гідності і мудрості, досконалості і внутрішньої сили (чаши з Куль-Оби і Гайманової Могили).

В цілому, грецькими, перш за все боспорськими ювелірами в IV ст. до н.е. було створено типовий образ скіфського кочовика з незначною різницею в передачі костюму, озброєння, зачіски, різних занять, які підкреслювали і соціальну нерівність персонажів. Лише на пекторалі з Товстої Могили, як показує ряд даних, зображено образи, можливо, портретизовані, боспорського і скіфського царів. Тенденція ідеалізувати звичаї і нрави скіфів на художніх виробах, які нерідко призначались для спеціальних дипломатичних дарунків їх вождям, мала сприяти більш гуманному розвитку життя войовничих номадів.